

**השב"כ הוא לא הפתרון: החברה הערבית לא רוצה
לשתף את השב"כ במאבק בפשיעה ובאלימות!**

אוקטובר 2021

נייר עמדה

היחידה למדיניות- מדה אל-כרמל

מדה אל-כרמל

ביום 3.10.2021 אישרה ועדת השרים למאבק באלימות בחברה הערבית, בראשות ראש הממשלה נפתלי בנט, את התוכנית הלאומית למאבק בפשיעה ובאלימות בחברה הערבית, וביום 24.10.2021 אישרה הממשלה את התוכנית, ולפיה נדרשת מעורבות של זרועות הביטחון, ובכללן שירות הביטחון הכללי (להלן – השב"כ), אגב תיאום ביניהן. תוכנית זו בכלל והכוונה לערב את השב"כ בפרט חוללו דיון סוער בקרב החברה הערבית. נייר עמדה זה מתמקד בתגובות ההנהגה הערבית וארגוני החברה האזרחית לתוכניות הממשלה, ובעיקר בכוונות הממשלה לערב את השב"כ במאבק בפשיעה ובאלימות בחברה הערבית.

עיקרי התוכנית

סגן השר יואב סגלוביץ הציג בישיבת ועדת השרים המיוחדת את עיקרי התוכנית:¹

- תיאום בין כלל המשרדים והגופים הרלוונטיים, לרבות: משטרת ישראל, השב"כ, המטה לביטחון לאומי, הייעוץ המשפטי לממשלה, פרקליטות המדינה, רשות המיסים והרשות לאיסור הלבנת הון.
- טיפול ממוקד בסוגיית אמצעי הלחימה הלא חוקיים, בשיתוף צה"ל והשב"כ.
- משרד המשפטים יקדם סדרת חוקים שיעניקו אמצעים נוספים לגופי האכיפה, לרבות חוק עונש מינימום להחזקה נשק ולסחר בו.
- יישום מידי של התוכנית.
- אין צורך בשינוי חוק שירות הביטחון הכללי, התשס"ב-2002 ("חוק השב"כ"), והשב"כ יפעל בהתאם לצורך במסגרת החוק הקיים, שמאפשר לו להפעיל את הסמכויות הדרושות לו.

המחלוקת שעוררה החלטת הממשלה בקרב החברה הערבית התמקדה בנושאים האלה: עירוב השב"כ והצבא במאבק בפשיעה, שנתפס כאתגר אזרחי; החלטת המשטרה להקים יחידת מסתערבים מיוחדת שתהיה חלק מהכלים להתמודד עם הפשיעה בחברה הערבית; כוונת שר המשפטים גדעון סער לקדם חוק שירחיב את זכות השוטרים לחפש בבית או במבנה ללא צו

¹ משרד ראש הממשלה. (3 באוקטובר, 2021). תמה ישיבת צוות השרים למאבק בפשיעה ובאלימות בחברה הערבית. [הודעת דוברות](#).

בית משפט, אם "יש חשד סביר כי במקום מצוי חפץ הקשור לעבירה מסוג פשע חמור העשוי לשמש ראיה לביצוע העבירה, והחיפוש נדרש באופן מידי לשם מניעת העלמת הראיה או פגיעה בה".²

עולה אפוא מעיקרי התוכנית, מן ההחלטות ומהצעות החוק למאבק בפשיעה שבכוונת הממשלה להשתמש בכלים שלא מותרים על פי החוק לשימוש בזירה האזרחית עד היום, ולרוב שימשו עד כה לדיכוי הפלסטינים ומאבקם נגד הכיבוש בשטחים הכבושים.

פשע ואלימות הם לא סוגיה ביטחונית

החברה הערבית ברובה דחתה את החלטת ועדת השרים לשתף את השב"כ במאבק בפשיעה בחברה הערבית, ונימקה זאת בסירובה להפוך את המאבק באלימות ובפשיעה לסוגיה ביטחונית, ובכלל זאת בסירובה להתערבות השב"כ בחיי האזרחים הערבים באופן מוצהר ורשמי ובכלל. מה עוד שהשב"כ מואשם בשיתוף פעולה עם כנופיות פשע בחברה הערבית, לפי דברי מפכ"ל המשטרה.³ החברה הערבית הביעה חשש מפגיעה בזכויותיהם ובחירויותיהם של האזרחים הערבים, המוגבלות ממילא. יש הסוברים כי החלטות ועדת השרים לא מעידות על טיפול מעמיק בפשיעה ובאלימות, ולכן הן לא ישנו דבר בשטח. לשיטתם הן משקפות כרוניקה של כישלון ידוע מראש ומלמדות על הודאה בחוסר יכולתה של המשטרה (או על חוסר רצונה) להתמודד עם הפשיעה בחברה הערבית, בעיקר על רקע העובדה שהשב"כ מהווה זרוע דיכוי מרכזית בכיבוש והקולוניאליזם הישראלי.

ועדת המעקב העליונה של הציבור הערבי פרסמה עמדה ברורה, הדוחה את החלטות ועדת השרים: "אנו מגנים את החלטת ממשלת ישראל ואת מה שנקרא 'צוות השרים למאבק בפשיעה בחברה הערבית', להכניס את השב"כ והצבא ליישובים הערביים, באמתלת המאבק בפשיעה המשתוללת בחברה, ומדגישים כי אין מקום להכנסת שני מנגנוני הדיכוי הללו, שמתמחים בדיכוי החברה הפלסטינית בישראל והעם הפלסטיני בכלל, וביצעו פשעים שנדונים בפורומים בינלאומיים, למאבק בפשיעה ביישובים הערביים [...] ועדת המעקב מדגישה שארגון השב"כ והצבא מעורבים בהתפשטות הפשיעה".⁴

² בריינר, יהושע (גיוש); סעב, שירין פלאח. (2021, 29 בספטמבר). משרד המשפטים מקדם חוק שירחיב את זכות המשטרה לחיפוש בבית ללא צו. [הארץ](#).

³ אבו גוש, ניהאד. (2021, 5 ביולי). אחרי הודאת המשטרה באחריות השב"כ: הערבי בעיה ביטחונית והפשע כלי לשליטת המדינה.

⁴ ערב 48. (2021, 4 באוקטובר). ועדת המעקב: מנטליות עוינת עומדת מאחורי הכנסת השב"כ והצבא ליישובים הערבים באמתלת המאבק באלימות. [ערב48](#). [בערבית]

המפלגה הקומוניסטית פרסמה גם היא התנגדה בבירור לכוונה לערב את השב"כ, בהדגישה שהחלטת ממשלת בנט-לפיד "משקפת את יחסן של ממשלות ישראל לחברה הערבית, אשר ממשיכה במנטליות הממשל הצבאי. מה גם שהשב"כ אשם בהחמרת הפשיעה בחברה הערבית. המפלגה הקומוניסטית הדגישה שאין מקום למעורבות השב"כ בסוגיה אזרחית, במיוחד כאשר השב"כ מקנה חסינות לארגוני הפשיעה, לפי מקורות במשטרה, כמו כן אין מקום לצבא בביצוע משימות אזרחיות ופליליות באופיין".⁵

מפלגת בל"ד התנגדה אף היא בבירור להחלטה לשתף את השב"כ ואת הצבא במאבק בפשיעה ולהקמת יחידת מסתערבים מיוחדת. בל"ד קראה לכל הזרמים הפוליטיים, לרשויות המקומיות ולארגוני החברה האזרחית לדחות את ניסיונות הממסד לנצל את המציאות העגומה במטרה "לביית" את החברה הערבית ולרתום אותה לשתף פעולה עם הממסד הביטחוני.⁶ לפי בל"ד "הממסד הישראלי מנסה לקשור את החברה הפלסטינית לשירותי הביטחון המבצעים פשעים מחרידים נגד העם הפלסטיני בעזה, בגדה המערבית ובירושלים, מה עוד שאין קשר בין החלטה זו למאבק במגפת הפשיעה. כיצד ילחם השב"כ בפשיעה אם הוא מגן על 'מנהיגי' הפשיעה, לפי מפכ"ל המשטרה? ולגבי הצבא, הרי הקשר שלו לסוגיית הפשיעה מסתכם בכך שהוא מתעלם מגניבת הנשק וממכירתו לשימוש פלילי".

ארגוני זכויות אדם הביעו את התנגדותם הנחרצת להחלטת הממשלה.⁷ **ארגון עדאלה** שלח מכתב לראש הממשלה, ובו טען ש"ההחלטה מצביעה על עמדה ביטחונית, עוינת ובלתי שוויונית של הרשויות כלפי האזרחים הערבים. מה עוד שההחלטה משקפת הבניה גזענית, המייצרת שתי מערכות אכיפת חוק, אחת ביישובים הערביים וכלפי האזרחים הערבים, והשנייה בשאר היישובים, אשר מתייחסת לערבים כאל אויבים".⁸ עדאלה גם הדגיש ש"מנגנוני השב"כ הם חשאיים ופועלים ללא פיקוח ושקיפות. לפיכך, לא ניתן להפעילם בנושאים אזרחיים, גם כאשר מדובר בתופעה מסוכנת כמו הפשיעה. הכנסת השב"כ למרחב האזרחי יש בה פגיעה אנושה בזכויות האדם והאזרח הבסיסיים ביותר".

האגודה לזכויות האזרח בישראל פרסמה "כי ההחלטה אינה חוקית, וכי מדובר בפגיעה חסרת תקדים ומסוכנת שמותחת את גבולות המנדט המשפטי והסמכות של השב"כ [...] סיווג

⁵ אל-אתחאד. (5 באוקטובר, 2021). המפלגה הקומוניסטית דוחה את החלטת ממשלת בנט-לפיד להסמיך את השב"כ למאבק בפשיעה בחברה הערבית. [אלאתחאד](#). [בערבית]

⁶ אל-תג'ימע ד [tjamo@]. (12 באוקטובר, 2021). [בל"ד קוראת להדוף הכנסת השב"כ והצבא והמסתערבים והמעצר המנהלי במאבק בפשיעה](#) (עדכון פוסט). פייסבוק. [בערבית]

⁷ ערב 48. (3 באוקטובר). הסמכת השב"כ להיאבק בפשיעה בחברה הערבית: אתניתזציה ושתי מערכות נפרדות לאכיפת החוק. [ערב 48](#). [בערבית]

הפשיעה בחברה הערבית כסוגיה ביטחונית פסול כשלעצמו, משום שהפשיעה התפתחה לאורך שנים של הזנחה והדרה, ומיגורה מחייב עבודה יסודית ורצינית המשלבת רווחה, חינוך ותעסוקה, לצד ייעול עבודת המשטרה. זאת מבלי לחרוג ממסגרת החוק וערכי הדמוקרטיה".⁹

עורך הדין רדה ג'אבר, מנכ"ל מרכז אמאן, אמר: "אנחנו מבקשים מזה שנים שהמדינה תקבל החלטה פוליטית אמיתית למלחמה בפשיעה, ולהשתמש ביכולות פיזיות וטכנולוגיות ובכוח אנושי לפעולה תכליתית. אך תמיד הזהרנו שלא לנצל את הדרישות האזרחיות הלגיטימיות, במטרה להחדיר את האג'נדה הביטחונית ליישובים הערביים. ניצול המציאות העגומה והתפשטות הפשיעה ואובדן השליטה, שהמדינה ייצרה בעצמה, מעמידים את החברה הערבית מול שתי אפשרויות: השתלטות התפיסה הביטחונית, מחד, או שמא המשך התפשטות הפשיעה והאלימות. שתי האופציות אינן מקובלות ויש בהן השלכות מסוכנות".¹⁰

תמיכה בהחלטה מחוסר ברירה וחולשה

העמדה המפלגתית היחידה שהביעה תמיכה בהתערבות השב"כ במאבק בפשיעה ואלימות הייתה של רשימת רע"ם השותפה בקואליציה. יו"ר רע"ם מנסור עבאס הצהיר ש"רע"ם סומכת על הממשלה להילחם בפשע ובאלימות, שכן הממשלה היא הכתובת הראשונה למלחמה בפשע ובאלימות, ועלינו להשתמש בכל האמצעים והכלים לשם כך, אך האמצעים חייבים להיות חוקיים ומחויבים לערכי זכויות אדם, בין אם ע"י המשטרה או השב"כ. הרי השב"כ הוא גוף חוקי במדינת ישראל.¹¹ עבאס הוסיף: "המציאות היא שהמשטרה והשב"כ פועלים בנושא זה, והשאלה אינה אם אנחנו בעד או נגד, השאלה החשובה ביותר היא איך? השב"כ לא צריך לגיטימציה ממני או מאף אחד, מקור הלגיטימציה הוא החלטת הממשלה. בסופו של דבר 'אני רוצה לאכול ענבים לא להילחם בשומר'. המשטרה לא מסוגלת לאסוף את הנשק המפוזר בבתים שלנו, אך אם השב"כ מתערב הוא אכן יכול לאסוף את הנשק ויש לו את היכולות הטכנולוגיות שאינן זמינות למשטרה. עבאס הוסיף: "כל מנגנון ביטחון, בין אם זה שוטר או צבא או מודיעין, חייב לעבוד במסגרת החוק, ולפי סטנדרטים של זכויות אדם ולא להפר אותן".¹²

⁹ שם.

¹⁰ גבארין, יחיא אמל. (2021, 4 באוקטובר). ארגוני זכויות אדם מגנים את התערבות השב"כ. [בוקרא](#). [בערבית]

¹¹ גבר, וויסאם. (2021, 29 בספטמבר). עבאס: השב"כ יפעל למיגור הפשיעה בחברה הערבית. [ערוץ מקאן](#) ("כאן"). [בערבית]

¹² פאנט. (2021, 29 בספטמבר). עבאס על הכנסת השב"כ למאבק באלימות: רוצה לאכול את הענבים לט להיחלם בשומר. - העיקר

שלא יופרו זכויות אדם. [פאנט](#). [בערבית]

עמותת "יוזמות אברהם" פרסמה עמדה שלא דוחה את החלטת הממשלה, אם כי מסתייגת ממנה. לדידה של העמותה "יש לעשות כל מאמץ להצלת חיי ערבים".¹³ לדבריה, "אחרי שנים רבות של סחבת והזנחה, ותכניות שלא הניבו תוצאות מעשיות למאבק באלימות, אנו רואים שיש תזווה ועניין לטפל בסוגיה. אך בסופו של דבר מבחן התוצאה הוא החשוב ביותר". העמותה הדגישה כי "יש להפעיל מנגנוני פיקוח קפדניים למניעת הפרות של זכויות אזרח". לדבריה, "מעורבות השב"כ במאבק בפשיעה ואלימות אין פירושה מתן היתר להפר את זכויות האדם והאזרח של אזרחים ערבים, ויש צורך לקבוע מנגנוני בקרה קפדניים על מנת להבטיח זאת. במקביל, על ארגון השב"כ להפסיק להיעזר בארגוני פשיעה הנהנים מחסינותו".

סיכום

כאשר החברה הערבית דורשת למגר את הפשיעה ואת האלימות, אין כוונתה שדי באיסוף נשק, בפירוק ארגוני פשיעה ובהעמדת הפושעים לדין. אנו דורשים לקבל ביטחון אישי וקולקטיבי, לחיות ללא איום וסכנות, להעצים את החברה ולפתחה, ולחיות חיים נורמליים ללא צילם של ארגוני הפשיעה, וללא אלימות בכל צורותיה. נראה שהממשלה, על כל רכיביה, רואה את סוגיית האלימות במשקפי הביטחון המוכרים לה.

העובדה שראש הממשלה עצמו עומד בראש ועדת השרים לענייני פשיעה ואלימות בחברה הערבית משקפת את הדאגה הגוברת בקרב מקבלי ההחלטות והממסד מהתפשטות הפשיעה בחברה הערבית.¹⁴ עם זאת ברור לנו שדאגה זו והחלטות הממשלה נובעות מחשש ביטחוני ומכך שהפשיעה תחדור ליישובים יהודיים ולערים מעורבות. מסיבה זו הממשלה בוחרת להשתמש באותם הכלים שכבר נוסו בעבר ולא מיגרו את הפשיעה בחברה הערבית.

הטיפול בפשיעה ובאלימות לא יצלח אם יופעלו אמצעים אלימים וכוחניים בלבד. דרושה תוכנית מערכתית רחבה שתכלול את כל תחומי החיים ותשלב את כל המשרדים, ולא רק את כל זרועות הביטחון כפי שמציעה הממשלה. יש לשתף בתוכנית את החברה הערבית, במטרה להחזיר את תחושת הביטחון בקרב האזרחים הערבים. הפעלת השב"כ והצבא – כל עוד שני הגופים הללו דבקים בגישה הקיימת כלפי האזרחים הערבים ואוחזים במסורת הרואה בהם אויבים – לבטח לא תתרום לפתרון בעיית הפשיעה ותייצר חיכוכים נוספים ומיותרים בינם

¹³ שעלאן, חסן. (2021, 4 באוקטובר). שבעים מהחלטות, חוששים מהתערבות שב"כ: החברה הערבית חלוקה על התוכנית נגד

הפשיעה. [Ynet](https://www.ynet.co.il).

¹⁴ ליס, יהונתן, ואחרים. (2021, 28 בספטמבר). בנט יעמוד בראש צוות שרים למאבק באלימות בחברה הערבית. [הארץ](#).

לבין האזרחים. ההתנגדות אף תחמיר אם יאושרו הצעות משרד המשפטים להקל את תנאי החיפוש שרשאית המשטרה לבצע בבתים. הרי איך אפשר להבטיח שארגוני הפשיעה לא יהפכו למשתפי פעולה עם השב"כ, או ישתמשו בו ככלי לסגירת חשבונות בין ארגוני הפשיעה לבין האזרחים, וכיצד אפשר להבטיח שהשב"כ לא ינצל הזדמנות זו לגיוס אזרחים ערבים לשורותיו. נוסף על כך ברי שכניסת השב"כ והצבא תפגע בזכויות האזרחים הערבים ותצמצם עוד יותר את תחושת הביטחון והחופש.

הצעות הממשלה חושפות פעם נוספת את הגישה העומדת בבסיס ההתמודדות עם הסוגיות והדרישות המעסיקות את האזרחים הערבים, ולפיה אזרחים אלה מהווים איום ביטחוני גם כאשר מדובר בתביעות אזרחיות ובדרישה לטפל בפשיעה ואלימות. החלטות הממשלה מסיטות את הדיון מסוגיית הפשיעה והדרכים להתמודד עימה, מאי-טיפול המשטרה בנושא, מכישלון המדיניות הממשלתית ומהיעדר מדיניות וכלים חדשים לדיון בעמדת החברה הערבית לגבי התערבות השב"כ ובתפקיד החברה הערבית במאבק באלימות. אם השב"כ לא יתערב ואם תימשך הפשיעה, אזיי הממסד והמשטרה יתנערו מאחריותם ויאשימו את החברה הערבית ואת העומדים בראשה באחריות להמשך שפיכת הדמים, בגלל סירוב למעורבות השב"כ. במקרה כזה יהפוך הקורבן לנאשם.

מכלול הגורמים והפרשנות המוצעים בנייר עמדה זה, מבהירים שהחברה הערבית, ההנהגה הפוליטית והמוסדות הפוליטיים והאזרחיים – צודקים בסירובם לקבל את החלטות הממשלה לערב את השב"כ והצבא במאבק בפשיעה ובאלימות. המאבק בפשיעה, כמו בכל חברה אחרת, חייב להיות חלק מתפקידי המשטרה ובאחריותה. גם עתה ניכרים אפוא היעדר החלטה פוליטית והיעדר שינוי מדיניות אמיתי במטרה להיאבק בפשיעה ובאלימות ולספק פתרון מערכתית כולל.